

Crossover

Hvordan udstiller man værker med vidt forskellige udsigelser og udsigelsesformer og værker fra vidt forskellige historiske tider side om side? Løsningen er ofte blevet en *juxtaposition* – det konfrontationelle møde mellem værker på tværs af tid og genrer

Kjeld Kjeldsen

dimitterede fra Afdeling for Restaurering, Arkitekturstudium og Tegning i 1971 med afgangsprojektet: *Lykiske klippegrave – belyst ved komparative studier af stedets oprindelige arkitektur*. Han blev i 1973 ansat som museumsinspektør på Louisiana Museum for moderne kunst med særligt ansvar for kultur-, arkitektur- og designudstillinger. Han var redaktør af Louisiana Revy 1991–2000. Han er blevet tilkendt N.L. Høyen Medaljen, Henning Larsen Prisen samt C.L. Davids Fonds pris for sit arbejde med udstillingsmediet. Han er censor ved kunsthistorie på universiteterne i København og Aarhus samt Kunstakademiets Arkitektskole, medlem af Kunstnersamfundet og af bestyrelsen for Danske Kunstmuseer 1998–2004 og Arkitek's bestyrelse 1977–88.

Hvordan skriver man samtidshistorie? Det spørgsmål har ofte været mit udgangspunkt, og metoden har været et *crossover* mellem historie og samtid. Grunden blev lagt på Arkitektskolen Aarhus. Jeg fik afgang i 1971 fra restaureringsafdelingen, som dengang hed Afdeling for Restaurering, Arkitekturstudium og Tegning – og det er måske især de to sidste retninger, der fik betydning for mit senere virke. Johannes Exner var leder, og hans store engagement for arkitekturhistorien prægede mit syn. Afdelingen bestod af ganske få studerende, og Exner evnede at skubbe til sine studerende, så de gik egne veje.

Allerede i studietiden fik jeg via Johannes Exner kontakt til den klassiske arkæologis verden – først på Klassisk Arkæologi på Aarhus Universitet, senere andre universiteter. En stor betydning for mig fik en studierejse til Abu Simbel-templet i Ægypten, hvor monumentet stod for flytning, og hvor min interesse for klassisk arkæologi, især antikke arkitekturværker, blev vakt. Og arkæologien kom til at præge mit sidste studieforløb, idet mit afgangsprøveprojekt var en afhandling om lykiske klippegrave belyst ved en sammenligning med stedets oprindelige arkitektur.

Efter min afgang fra restaureringsafdelingen blev jeg inspireret til at følge en række parallelspor, som supplerede hinanden og var afledt både direkte og indirekte af min studietid på Arkitektskolen Aarhus. Så vidt jeg kan fornemme i dag, kom tre områder i studiet til at præge min senere løbebane:

Først og fremmest interessen for og fascinationen af den antikke arkitektur og dens betydning for

arkitekturhistorien. Dernæst forholdet til anonym arkitektur – vernacularbegrebet – som baggrund for at forstå arkitekturens grundlæggende principper, et forhold jeg allerede dyrkede i studietiden, og som jeg brugte i min afgangsafhandling. Endelig indsigt i transformationsbegrebet – det at kunne oversætte og bruge en given tid og dens kultur i en samtidig kontekst. Dette var bl.a. et væsentligt tema på Exners tegnestue, hvor jeg var ansat i en periode. Sammenfattende betød det for mig, at arkitektonisk kulturarv bør ses i en bred kontekst, på tværs af tider og genrer, fra antikken til samtiden, fra vernacular til højarkitektur.

Inden for mit arkæologiske spor kan jeg oversigtsmæssigt nævne følgende arkæologiske engagementer, som stadig pågår:

- udgravningerne af Mausoleet i Halikarnassos ved prof. Kristian Jeppesen, Aarhus Universitet
- Lykiens klippegrave i Tyrkiet, som blev mit afgangsprøveprojekt, med dr.phil. Jan Zahle
- Canopus-anlægget i Hadrians Villa uden for Rom med prof. Niels Hannestad, Aarhus Universitet
- tempelgravanlæggene i Palmyra, Syrien, for Det Tyske Arkæologiske Institut i Damaskus

Alle er det arkæologiske projekter, der for mit vedkommende er forankret i en arkitekturteori, der handler om gravarkitektur som tidsbestemt kommunikationsform.

Formidling

Interessen for kommunikationsformer har altid været central for mig, og hovedmediet for mit vedkommende blev da heller ikke arkæologien, men *formidling* via udstillinger og skrift – ikke på et kulturhistorisk museum, men på et kunstmuseum. Parallelt med deltagelse i de arkæologiske projekter startede jeg på Louisiana i 1973. Med min baggrund fra studietiden – restaurering, arkitekturhistorie, tegning (sidstnævnte blev for mig starten på en interesse for visuel kommunikation) – blev det til tre ben, tre ansvarsområder på Louisiana som museumsinspektør:

- formidling af arkitektur/design
- fortællinger om andre kulturer
- generelt brugen af visuel kommunikation

På det tidspunkt var fortællingerne om de store kulturer en del af Louisianas udstillingsprogram. De fungerede som eksempler på kunstnernes interesse herfor og inspiration heraf (fra Braque til Cobra – fra Picasso til Jorn), og gennem årene har jeg stået for udstillinger om Japan, Kina og Tyrkiet, om kunst fra Bali, Pompeji og Babylon samt islamisk kunst, afri-

kansk kunst, aboriginal kunst og mange flere. Men mit hovedområde på Louisiana har dog fra begyndelsen været formidling af arkitektur.

Arkitekturudstillinger

Louisiana har siden sin start haft arkitektur som en del af sit udstillingsprogram. Men et kunstmuseum har en anden tilgang til formidling af arkitektur end snævre faginstitutioner, som har en anden dagsorden; vi har andre muligheder, vi prøver at udnytte. Helt grundlæggende for kunstmuseerne er, at det primært er det visuelle, der bærer formidlingen. Her har fascinationen og brugen af installationskunsten ofte været fremtrædende. Den abstraktion, der ligger i installationerne, er overført til arkitekturdelen.

På især kulturhistoriske museer går formidlingen af en genstand ofte via direkte didaktiske tekster, som har samme værdi som objektet, således at publikum nærmest må læse sig igennem udstillingen. Og mens arkitekturcentre nok tænker visuelt og til dels benytter rumlig formidling, så henvender de sig ofte indforstået til fagfolk gennem et særligt sprog i form af arkitekturtegninger, modeller, fotografier og faglige beskrivelser. Det didaktiske materiale hos

Lykiske klippegrave
i Myra, Tyrkiet.

Forrådshuse i Lykien, Tyrkiet.

os ligger ofte som et lag uden om indholdet. Når vi laver udstillinger, lægger vi overordnet vægt på, at der skal være en atmosfære omkring de ting, man ser. At udstillingen skal give en fysisk, følelsesmæssig oplevelse – en fascination af rum. At publikum visuelt forstår, hvilken historie der fortælles i et givent rum.

På en måde er arkitekturudstillinger som form mere krævende end kunstudstillinger. Kunsten formidler via sig selv, mens arkitektur er nødt til at formidles via noget andet. Rummenes karakter betyder meget for denne type udstilling. Rummene er med til at give en fortællestruktur. Det er vigtigt, at udstillingen er tænkt som et forløb, hvor tonen bliver slået an allerede ved optakten til udstillingen. Det handler om summen af de mange lag: billeder, modeller, scenografi, fortælling. Arkitekturmodeller er f.eks. ikke nok som lag, selv om de måske er nemmest at forstå.

Men også en lagdelt formidling er vigtig på et museum, der henvender sig til en bred vifte af besøgende. På et museum som Louisiana er man således forpligtet af en bred formidling, og dermed skal udstillingen tale til et publikum med forskellig baggrund – alle skulle gerne få noget med hjem; både

dem, der kommer uden forudsætninger, og fagpersoner, der ved en masse om emnet. Det prøver vi at tænke med i tilrettelæggelsen f.eks. med forskellige sværhedsgrader, som henvender sig til de forskellige målgrupper, der interesserer sig for udstillingerne. Arkitekturudstillinger er således både afhængige af den besøgendes individuelle evner til at afkode medierne og de forskellige mediers egnethed som formidlere af arkitektur.

Men hvorfor viser et museum for moderne kunst overhovedet arkitektur? Det er der mindst tre grunde til:

For det første er arkitekturen en kunststart, der trækker på den viden og de erfaringer, som findes i hele det æstetiske felt. For det andet har arkitekturen som kunststart mere indflydelse på menneskers hverdag og sociale rammer end nogen anden kunststart – den gør en fysisk forskel. Og for det tredje har samtidskunsten et godt øje til arkitekturen, idet den ofte formulerer sig i det fælles rum af historie og den umiddelbare omverden, som arkitekterne befinder sig i.

Sammenfattende er formålet med arkitekturudstillinger således at samle billeder sammen af tidens tilstand – fortidens, nutidens og fremtidens – og

Fra udstillingen Living, 2011.
Hytte af Sou Fujimoto.
Foto: Poul Buchard.

Fra udstillingen Living, 2011. My
Home / My House – konstruk-
tion af Arne Quinze. Foto: Poul
Buchard.

gøre det på en sådan måde, at disse billeder skærper vores reelle viden om arkitekturen på et givent tidspunkt.

Metode/crossover

Mit udgangspunkt, min interesse har her altid været: Hvordan skriver man samtidshistorie? Udstillinger, hvori arkitektur indgår, skal således ses som et bidrag til at forstå vor egen tid set gennem forskellige genrer og epoker – og metoden har ofte været samspejlet mellem historie og samtid. Her har crossover-principper på tværs af tid og genrer – videnskab/kunst/arkitektur – været modellen for en række af mine arkitekturfortællinger og har samtidig fungeret som en række aktuelle tidsbilleder; en anden og bredere måde at belyse arkitektur på og ikke kun vise arkitektur som isolerede fortællinger. Et helt centralt spørgsmål for den type crossover-udstillinger er, hvordan man udstiller værker med vidt forskellige udsigelsesformer og værker fra vidt forskellige historiske tider side om side. Løsningen er ofte blevet en *juxtaposition* – det konfrontationelle møde mellem værker på tværs af

tid og genrer – en visuel dialog som metode, om man vil. Som eksempler på disse crossover-udstillinger mellem arkitektur, billedkunst og naturvidenskab kan nævnes:

På kanten af kaos / Nye billeder af verden, 1993

Kaosteoriene prægede debatten i mange fag i 1990'erne – ligesom begrebet postmodernismen gjorde det. *På kanten af kaos* er en vending, der ofte bruges i den nye videnskabelige litteratur for at angive det område, som en stor del af den såkaldte kaosforskning koncentrerer sig om: Området mellem orden og kaos, hvor kompleksiteten kommer til syne. Det var en af de helt store crossover-udstillinger, hvor krydsfeltet mellem naturvidenskab, kunst og arkitektur blev belyst som et fænomen i tiden – et tidsbillede der fyldte næsten hele museet.

Vision og virkelighed: Forestillinger om det 20. århundrede, 2000

Denne udstilling var Louisianas markering af århundredeskiftet, og udgangspunktet var det 20. århundredes avantgardebevægelser, som opstod navn-

Fra udstillingen Vision og virkelighed, 2000. 3D-installation af Jeffrey Shaw. Foto: Poul Buchard.

Fra udstillingen Cecil Balmond, 2007. Arkitektur og fraktaler. Foto: Poul Buchard.

lig i epokens begyndelse: Russisk konstruktivisme, futurisme, De Stijl-bevægelsen og Bauhaus og deres betydning og indflydelse i dag. Det var især en tematisk læsning af det 20. århundredes kunst, arkitektur og design via rumoplevelser på kanten til det 21. århundrede. Ruminstallationerne var således helt centrale for udstillingens idé, iscenesættelse og organisering. Rummene gav udstillingen en fortællestruktur og var det primære udgangspunkt for valg af værker.

Living, 2011

Denne udstilling afrundede udstillingsserien *Arkitekturens Grænser*. Tanken bag serien var at sætte fokus på arkitekturens søgen efter svar på fremtidens udfordringer gennem inddragelse af andre videnskaber i den arkitektoniske proces. Antropologi og arkitektur var temaet for denne udstilling. I en omfattende fremvisning gennem en antropologisk linse præsenterede Living et crossover mellem arkitektoniske projekter og kunstinstallationer. Via indblik i en række aktuelle case stories fra vidt forskellige steder i verden blev det synliggjort, hvorledes den sociale udvikling verden over skaber mangfoldige

måder at leve, kommunikere og bo på, og hvordan de mange tendenser afspejles i boligen; det var betoningen om *homeing* og *houseing* – måden man lever på, og husene man bor i.

Arkitektur & Identitet, 2012/13/14

Identitet og kultur er levende størrelser: Identitet er både noget helt indvendigt personligt, noget socialt, der angår forholdet til *de andre*, og noget, der har at gøre med at være til stede et bestemt sted. Den første i rækken af udstillinger om kulturel identitet var New Nordic i sommeren 2012, hvor vi stillede spørgsmålet: Findes der en nordisk identitet?

Jeg gentager spørgsmålet på en udstilling i 2013: Findes der en arabisk identitet ud over det arabiske sprog? – et crossover mellem kultur, arkitektur og billedkunst. Serien sluttes af i 2014 med at fokusere på Afrika.

Det centrale spørgsmål for disse udstillinger: fænomenet kulturel identitet og arkitektur, berører mange af de emner, jeg stiftede bekendtskab med i min studietid på arkitektskolen, og dermed er vi tilbage til udgangspunktet!

Fra udstillingen New Nordic, 2012. Hytte af Lassila og Hirvilammi, Finland. Foto: Poul Buchard.

Fra udstillingen New Nordic, 2012. Konstruktion af Studio Granda, Island. Foto: Poul Buchard.